

Nytårskoncert 2021

Christoph Willibald Gluck (1714-1787): Iphigenia in Aulis

Christoph Willibald Gluck debuterede som operakomponist i Italien, hvorefter han rejste rundt i Europa som dirigent i en operatrup. I 1780 slog han sig ned i Wien, hvor han levede til sin død. Han skrev over 100 operaer, heriblandt *Iphigenia in Aulis* (1774) over Euripides' tragedie af samme navn. Den handler om atreidernes slægtsforbandelse:

Iphigenia var en mytologisk, græsk prinsesse, datter af Agamemnon og Klytaimnestra. På vej til Troja dræbte Agamemnon en hellig hjort og forbrød sig derved mod Artemis, gudinde for den vilde natur, for jagt og for beskyttelse af dyrene. Kun et søningsdrab på Agamemnons ældste barn kunne formilde Artemis og dermed give grækerne vind til den videre sejlads. Derfor lovede Agamemnon at ofre sin ældste datter, Iphigenia, men Artemis førte Iphigenia bort til taurernes land (på Krim) for at gøre hende til sin præstinde.

Georges Bizet (1838 - 1875): "Toreador" fra operaen Carmen

Bizet, som blev født i Paris, viste tidligt talent for musik og vandt som 19-årig Prix de Rome, en pris, som fik stor betydning for hans karriere som komponist. I 1875 fik Bizet en bestilling fra Opéra Comique, der ønskede "en lille let, glad ting efter vores publikums smag og frem for alt med en lykkelig slutning". Librettisten Ludovic Halévy og han påbegyndte samarbejdet om hans mesterværk, Carmen. Bizet deltog i alle prøverne, som var udmattende: Han stødte sammen med sangerne, der ikke var vant til at bevæge sig på scenen med den naturlighed, som Bizet forventede af dem, med musikerne som fandt denne opera for vanskelig, og med direktøren som var forbitret over stykkets efter hans mening uanstændige tema.

Handlingen foregår i Sevilla. Det er grundlæggende et jalousidrama mellem pigen Carmen, korporalen Don José og toreadoren Don Escamillo. Carmen er en kvinde uden religion eller respekt for den etablerede orden; hun går fra elsker til elsker og følger ingen regler udover dem, hendes frihed og fornøjelse dikterer hende. Don José derimod opgiver hele sin karriere og følger Carmen for så blot at blive vraget til fordel for toreadoren Escamillo. En toreador er en tyrefægter til hest. Det var typisk adelen og dens rytteri, der holdt sig i form udenfor krigstid ved at nedlægge tyre fra hesteryg.

Toreador er i operaen folkets hyldning til Don Escamillo ved hans sejrstog efter en vellykket tyrefægtning. Carmens åbenlyse beundring for Escamillo er en så stor forsmædelse for den vragede Don José, at han dræber hende. I dag er Carmen formodentlig den mest spillede opera i verden.

Emmerich Kálmán (1882-1953): Komm Zigan (Fra operetten Gräfin Mariza)

Gräfin Mariza er en operette i tre akter af Emmerich Kálmán, en ungarsk komponist, der sammen med Franz Lehar er et stort navn blandt komponister af wieneroperetter. Kálmáns kendteste værker er *Tatárjárás*, *Die Czardasfürstin*, *Grevinde Maritza*, *Cirkusprinsessen* og *Arizona-Lady*.

Handlingen i operetten *Gräfin Mariza* (1924) er enkel og farvestrålende. Grevinde Mariza ejer et gods, som hun har betroet den forarmede Grev Tassilo at forvalte. Grevinden dukker op, smuk og livsglad, og bekendtgør en opfundet forlovelse med baron Zsupán, fordi hun vil være i fred for alle sine tilbedere; hun kender faktisk ikke baronen. Han derimod tager forlovelsen meget alvorligt og bejler til hende.

Grev Tassilo er ked af sin position som forvalter og besynger sin fortid i sangen "Komm Zigán" (Kom sigøjnere!). Grevinde Mariza hører ham og røres, men da Tassilo ikke vil synge for gæsterne, afskediger hun ham. Senere synger han sin sang - kun for hende, og så er hun besejret. Hun vil nu ikke mere vide af Baron Zsúpan. Selvfølgelig ender operetten med, at de to elskende får hinanden.

Franz Lehár (1870-1948) Vilja Lied fra operetten Die lustige Witwe

Lehár var en østrig-ungarsk komponist, som selv var en glimrende musiker og skrev underholdningsmusik af en kvalitet, som ikke var almindelig. Med operetterne *Den glade enke*, *Greven af Luxembourg* og *Zigeunerliebe* placerede Lehár sig som en af tidens førende operettekomponister. Efter 1. verdenskrig fik han konkurrence fra den amerikanske musical, men han opnåede dog en række succeser, blandt andre *Smilets land* fra 1929 med den kendte sang *Dein ist mein ganzes Herz*.

Vilja Lied er en sang fra operetten *Den glade enke* (1905). Teksten er forfattet af de to librettister Viktor Léon og Leo Stein med følgende handling:

Grev Danilo må af standsmæssige årsager ikke gifte sig med sin elskede, bondepigen Hanna. Han rejser derfor til Paris, hvor han forsøger at glemme sine sorger blandt de franske piger på Maxims. I mellemtiden bliver Hanna gift med den rige bankier Glawari, som dør tre dage efter brylluppet og efterlader Hanna som en meget rig enke. Danilo og Hanna mødes igen og forelsker sig i hinanden. Hanna holder et stort haveselskab i sit palæ, hvor der opføres en danseforestilling, som fortæller sagnet om skovalfen Vilja.

Ved denne lejlighed erklærer Danilo Hanna sin kærlighed, og parret får endelig hinanden.

Andrew Lloyd Webber (1948-) Cat's memoires

Andrew Lloyd Webber er en succesfuld, britisk musicalkomponist. Han havde i 1970'erne og 1980'erne mange succesrige produktioner i samarbejde med forfatteren Tim Rice. Af senere værker kan nævnes: *Jesus Christ Superstar* og *Evita*, der begge blev udgivet som album før de blev opført på scenen. Andrew Lloyd Webber stoppede dog samarbejdet med Rice og eksperimenterede med andre forfattere på værker som *Cats*, *Starlight Express* og *The Phantom of the opera*.

Cat's memoires er en show-melodi med tekst af Trevor Nunn, baseret på et digt af T.S. Elliot. Melodien blev skrevet 1981-musicalen *Cats*, hvor den primært synges af karakteren Grizabella som en melankolsk erindring om hendes glamourøse fortid og som et bøn om accept. *Memory* er musicalens klimaks og langt den mest kendte sang, der har opnået mainstream succes:

Midnight

Not a sound from the pavement
Has the moon lost her memory
She is smiling alone in the lamplight
The withered leaves collect at my feet
And the wind begins to moan

Memory

All alone in the moonlight
I can smile happy your days (I can dream of the old days)
Life was beautiful then
I remember the time I knew what happiness was
Let the memory live again
Every street lamp seems to beat
A fatalistic warning
Someone mutters and the streetlamp gutters
And soon it will be morning

Daylight

I must wait for the sunrise
I must think of a new life
And I mustn't give in when the dawn comes
Tonight will be a memory too
And a new day will begin.

John Williams (1932-) Tema fra Schindlers List

John Towner Williams er en amerikansk komponist, dirigent, pianist og trombonist. Han har komponeret nogle af de mest populære filmpartiturer i filmhistorien i en karriere, der strækker sig over seks årtier. Williams har komponeret til mange kritikerroste og populære film, herunder *Star Wars-sagaen*, *Superman*, *Indiana Jones*, *Schindler's List* og *de tre første Harry Potter film*.

Filmen *Schindler's List* er en amerikansk, episk-historisk dramafilm fra 1993, instrueret og produceret af Steven Spielberg og skrevet af Steven Zaillian. Filmen følger Oskar Schindler, der sammen med sin kone Emilie Schindler reddede mere end tusind overvejende polsk-jødiske flygtninge fra Holocaust ved at ansætte dem i sine fabrikker under Anden Verdenskrig.

Jacques Offenbach (1819-1880) Can Can

Offenbach var fransk komponist af tysk-jødisk oprindelse, skaber af operetten og en af 1800-tallets største komponister på dette felt. Fra sin fødeby, Köln, kom Jacques Offenbach 1833 til Paris, hvor han optrådte som cellovirtuos og dirigent for forskellige operaorkestre. 1855 åbnede han sit eget teater, Bouffes-Parisiens, og fik 1858 sit gennembrud med *Orfeus i underverdenen*, mønstret på den store operette. Fra Jacques Offenbachs sidste år stammer hans hovedværk, den mere seriøse opera *Hoffmanns eventyr*, uropført året efter Offenbachs død; den er baseret på tre fortællinger af den tyske romantiker E.T.A. Hoffmann og er med sin spændende handling og dramatiske musik en operaklassiker.

I operetten *Orpheus i Underverdenen* spilles og danses *Can Can*. Cancan er en parisisk varietédans, som var populær fra 1830'erne til 1900. Den fremføres i 2/4-takt af kvinder klædt i lange kjoler og skørter, der løftes med høje benspjæt, hvilket symboliserer en afsparkning af herrernes hatte. Da underbenklæder ikke hørte til damernes påklædning, blev Can Can ret populær på de parisiske klubber pga. dens uanstændighed. Dansen spiller ligeledes en vigtig rolle i filmen *Moulin Rouge*.

Johann Strauss II (1825-1899) Im Krapfenwald & Kaiserwalzer

Den østrigske komponist, Johann Strauss den Yngre var søn af Johann Strauss den Ældre. Im Krapfenwald er en polka, skrevet i 1869 med titlen *Im pawlowsk Walde*. Strauss følte sig senere bevæget til at genoptrykke stykket, så det passede til hans publikum i hjembyen Wien. Den nye titel *Im Krapfenwaldl* kan henvise til det populære Krapfenwald-område i Wienerwald, beliggende i den naturskønne landsby Grinzing, men titlen kan også henvise til Franz Josef Krapf, der ejede den lokale kro.

Kaiserwalzer, som er skrevet i 1889, er en af Strauss' mest spillede valse. Valsen har en stemningskabende introduktion i langsomt marchtempo, efterfulgt af fire valse, og til sidst en coda, der afrunder det hele ved at gentage det tidligere stof.

Alan Menken (1949 -) The little Mermaid

Alan Irwin Menken er en nulevende amerikansk komponist, som skriver musical- og filmmusik. Han er bedst kendt for sine kompositioner til Walt Disney, bl.a. til *The Little Mermaid*, *Beauty and the Beast*, *Aladdin*, *Pocahontas* og *The Hunchback of Notre Dame*. *The little Mermaid* er en musical, der bygger på H.C. Andersens eventyr om havfruen, der længes efter at blive en del af den jordiske verden og derfor opgiver sin smukke stemme for at finde kærligheden på land. Musicalen havde premiere på Broadway 2008 og har efterfølgende været opsat i USA, Rusland, Holland og Japan.

Gerardo Hernán Matos Rodriguez (1897-1948) Tango por una cabeza (violinsolo)

Rodriguez var en uruguayansk musiker, komponist og journalist, som blev født i Montevideo, søn af ejeren af *Moulin Rouge*, en populær lokal kabaret. Han begyndte at komponere som ung studerende i 1917, og hans første kendte værk var *La Cumparsita*, som blev en af de mest kendte tangokompositioner. Rodriguez rejste bredt gennem Europa og opholdt sig i Paris en tid for at arbejde som uruguayansk konsul i Tyskland. Rodriguez døde i Montevideo efter en lang tids sygdom i 1948.

Tangoen *Por una Cabeza* er benyttet i den fremragende filminstruktør Dino Risi's film *Profumo di donna* fra 1974: Hovedpersonen Fausto er en smuk mand i sin bedste alder, og han er meget stor fan af kvinder. Han har mistet synet, men på trods af sin blindhed er han i stand til at gætte tilstedeværelsen af en kvinde takket være hendes parfume. I en meget sensuel scene i filmen danser Fausto til tonerne fra Tango por una Cabeza.

https://www.youtube.com/watch?v=iuU_XE3uIzI

Leroy Anderson (1908-1975) Belle of the ball - Serenata - Bugler's holiday

Leroy Anderson var en amerikansk komponist, der primært komponerede let orkestermusik. Hans musik var mest populær i 1950'erne, og mange af kompositionerne blev oprindeligt skrevet til Boston Pops Orchestra. En af Andersons kendteste kompositioner er *Sleigh Ride*. De tre stykker: valsen *Belle of the ball*, serenaden *Serenata* og trompet trioens *Bugler's holiday* udgør tilsammen et fint udsnit af Leroy Andersons stykker.

Johann Schrammel (1850-1893) Wien bleibt Wien

Den østrigske komponist og musiker var samtidig med Johann Strauss den Yngre. Hans mest kendte stykke er marschen *Wien bleibt Wien*. Stykket blev trykt af mange europæiske forlag og fik i samtiden stor opmærksomhed, især på grund af teksten:

Wien diese Stadt da singt ma.
Und a klan's Tröpfel trink ma.
Jeder wird fröhlich in Wien und beim Wein.
Des woas ma singt traurig zu sein.
Wien ist a Stadt da küßt man.
Und alle Mädal grüßt man.
Da hat das Leben noch wirklich Sinn.
Denn Wien bleibt Wien.

Carl Emil Paul Lincke (1866-1946): Berliner Luft

Den tyske komponist Carl Emil Paul Lincke skrev operetten *Frau Luna* (1899), hvorfra marschen *Berliner luft* er blevet Berlins hymne. Frau Luna blev så stort et hit, at den kørte 600 gange på Apollo Teater, før den kom af plakaten igen. Apollo teater lå i Kreuzberg på Friedrichstrasse 218, så hvis man i Berlin er så heldig at overvære en genopførelse, bliver det ikke mere klassisk berlinsk end det. Teksten er skrevet på dialekten berlinerisch, så der er lidt udfordring i at forstå den.

I Oranienstrasse 64 i Kreuzberg hænger der en lille mindeplade om Paul Lincke på det sted, hvor hans hus stod, før det blev ødelagt af bomberne under krigen. Paul Lincke blev æresborger i Berlin, og den vej, der løber langs Landwehrkanalen i bydelen Kreuzberg, er opkaldt efter ham. Langs *Paul Lincke Ufer* er der hyggeligt om foråret og sommeren med flere udendørs Biergärten og restauranter.